

сення прав особистісної самоідентифікації та соціального прагматизму, соціального статусу громадянина та інтерсуб'єктивного діалогу, мультирелігійності та релігійної ентропії, індивідуальної нетотожності та практики морального обов'язку тощо. Свідченням цього повинні бути не лише ліберальні форми освітянських циклів, а й, насамперед, сутнісні, синтетичні моделі формування та розвитку теоретичної бази демократичної освіти.

Загалом і в цілому – орієнтовний маяк демократичної освіти – спрямованість на формування, підтримку і розвиток світоглядної культури людини в площині інтеграційних процесів на рівні Глобального суспільства, підтримку етики соціальної відповідальності як форми гуманістичного світовідношення людини, розвиток цивілізаційної і громадянської культур в контексті державного будівництва. Очікуваним результатом соціально-антропного утвердження демократичної освіти в Україні має бути імпульсація до формування новітньої системи ціннісних орієнтацій в площині громадянського суспільства, яка містила б паритетні основи екоантропоцентричних, соціоетичних громадянських, національно-етнічних, релігійних, цивілізаційних цінностей. В Україні, це, наймовірніше, має прогнозуватися в динаміці самоорганізації нового соціального прошарку молоді, соціально зорієнтованої на світову практику вільного самовизначення людини, визнання прав індивідуальності й особистості, пролонгацію форм світової співдружності і глобальної етики соціальної відповідальності.

1. Иванов В.И. Родное и вселенское. – М.: Республика, 1994. – 428 с. 2. Колодко, Гжегож В. Глобалізація і перспективи розвитку постсоціалістичних країн. – К.: Основні цінності, 2002. 3. Урядовий кур'єр, 2002. – № 60. 4. Human development report 1999. – New York Oxford, Oxford University Press. 5. Прогресс наций, ЮНИСЕФ, 1999. 6. Вопросы философии РАН, 2000. – № 7. 7. Доповідь про розвиток людського потенціалу за 1996 р. // Нью-Йорк, 1996. 8. Deutshland № 6 /1999.

УДК 130.2

М.П. Скалецький

Національний університет “Львівська політехніка”

ЕТНОТВОРЧА ТА ЕТНОЗАХИСНА ФУНКЦІЇ КУЛЬТУРИ

© Скалецький М.П., 2003

Проаналізовані етнотворча та етнозахисна функції культури, які в силу певних причин були забуті, але не втратили свого значення. Доводиться, що саме культура творить неповторне й самобутнє лице нації і захищає її від руйнівного впливу інших культур.

Ethnic- shaping and ethnic-defending functions of culture that were forgotten for different reasons but havn't loose their meaning are being analyzed in the article. We show that it's just culture that creates authentic and unique face of nation and photects it form the destructive influence of other cultures.

Культура, як відомо, є надзвичайно складне та багатогранне явище, що виконує різноманітні функції. Серед них особливе місце займають *етноформуюча та етнозахисна функції культури*. За радянських часів факт їхнього існування ретельно замовчувався. Це

була, так би мовити, істина прихована за багатьма надійними замками. Внаслідок цього, про їх існування забули навіть вчені-культурологи. Про це свідчить хоча б те, що в жодній з численних підручників з культурології та філософії, що з'явилися останнім часом, не обмовилися про їх наявність хоч би словом. Вперше про існування етнотворчої та етнозахисної функцій культури згадується у підручнику "Українська та зарубіжна культура", розробленому колективом кафедри історії України, науки і техніки Національного університету "Львівська політехніка", перше видання якого було здійснено видавництвом цього ж університету у 1998 р. У наступних перевиданнях цього підручника (Львів, НУЛП, 2000 та Львів, НУЛП, 2001) автор статті намагався поглибити розуміння згаданих функцій, детальніше проаналізувати їх сутність та механізм дії. У запропонованій статті поставлена мета висвітлити сутність етнотворчої та етнозахисної функцій культури, показати механізм дії забутих функцій та нагадати широкій науковій громадськості про їх існування. У статті обурюється ідея, що саме культура надає неповторності і своєрідності кожній нації, можна сказати творить її самобутнє лице, а також захищає її від руйнівного впливу інших культур. Доведена важливість та дієвість етнотворчої та етнозахисної функцій культури для нормального функціонування національного організму, надійність та ефективність захисних механізмів культури. Звичайно, автор розуміє, що в одній невеликій за обсягом статті неможливо дати вичерпний аналіз такої складної та майже не розробленої у вітчизняній філософській та культурологічній літературі проблеми, як роль культури у формуванні та збереженні національної самобутності, тому запрошує всіх зацікавлених продовжити започатковані дослідження у даному напрямку. Тим більше, що вивчення цієї проблеми є надзвичайно важливим в умовах розбудови незалежної української держави та відродження національної культури.

Суть етноформуючої функції полягає у тому, що саме культура творить неповторне і самобутнє лице нації, надає їй своєрідності. Національна самобутність, звичайно, зв'язана також певним чином із природними етнічними ознаками, що виявляється у наявності деяких фізичних та психічних расових відмінностей. Але внаслідок міжетнічних міграцій вони стали не такими рельєфними, і тому національна самобутність до них не зводиться. Вона визначається насамперед культурними чинниками, серед яких чільне місце займають мова, система національних вартостей і традицій. Крім того, культура може існувати тільки в національних межах і завжди має національні ознаки. Культурні вартості, навіть якщо вони мають загальнолюдський характер, мусять бути включені у систему національних. Тільки прийнявши національне забарвлення, втілюючись у відповідну національну форму, вони стають вагомими для певної етнічної спільноти та окремих індивідів, які до неї належать.

Існування будь-якої національної культури немислиме без наявності певних умовних атрибутів або символів, що вказують на якісь етнічні особливості або відмінні риси даної культури. Кожна нація під час тривалої еволюції виробляє свої неповторні національні символи, до яких належать мова, житло, одяг, страви, пісні, танці, звичаї, прапори, герби та інші етнічні відзнаки. У системі національних символів у концентрованому вигляді відображаються етносоціальні сподівання та національні інтереси, національні гасла та ідеали. Тому вони завжди виступають предметом справжньої і непідробної національної гордості та любові.

Кожна людина рано чи пізно мусить визначити свою національну приналежність. Для цього вона повинна прийняти, як свою рідну, національну культуру близького їй народу з

усіма її символами та атрибутами. Приймаючи або відкидаючи ті чи інші національні символи, людина отримує змогу національної ідентифікації, духовного єднання та спорідненості з цим народом. Отже, національні символи відіграють передусім роль своєрідних еталонів національної ідентифікації та диференціації, бо дають змогу легко розпізнати “своїх” та “чужих”.

Національні символи несуть також велике духовне навантаження. Вони можуть бути провідниками та виразниками певних національних ідей, виражаючи у концентрованій формі найбільш суголосні національні почуття та інтереси. Сформульовані у вигляді яскравих і влучних лозунгів та гасел такі ідеї найбільш доступні та зрозумілі народній свідомості. Проникаючи у глибинні шари свідомості, захоплюючи навіть підсвідомість, вони збуджують приховані духовні резерви і можуть спричинитися до національного й культурного піднесення.

Особливе місце у системі національних символів займає мова, яка є по суті головною етнічною ознакою, так би мовити, своєрідним етнічним паспортом. У мові закодовується духовність, історична пам'ять та неповторний і самобутній історичний досвід нації. Засобами мови багатовіковий досвід нації консервується, зберігається і передається від одного покоління до іншого. Цей досвід настільки своєрідний і неповторний, що його не можна передати мовними засобами інших народів, навіть етнічно дуже близьких. Шевченко не звучить російською мовою, а Пушкін не сприймається в українських перекладах.

Однак мова - це щось більше, ніж просто знакова система. Мова – це насамперед духовність народу, його світогляд, свідомість, інтелект, моральні засади, тобто все те, що творить його автентичність та ментальність. Рідна мова є найглибшим живильним і чистим джерелом розвитку національної духовності, формування державницького мислення та громадського патріотизму. Отже, мова як специфічний національний засіб збереження й передачі соціокультурної інформації є становим хребтом національної культури, її цементуючим ферментом.

Роль мови у національному житті ґрунтовно висвітлив І. Огієнко, тому звернемось до його цінних думок: “Рідна мова – це найважливіша основа, що на ній зростає духовно й культурно кожний народ”; “Рідна мова – то найголовніший наріжний камінь існування народу як окремої нації. Без окремої мови, нема самостійного народу”; “Рідна мова – то сила культури, а культура – сила народу”; “Найголовніший і найміцніший цемент, що об'єднує етнографічний народ і перетворює його в свідому націю – то соборна літературна мова.”; “Народ, що не розуміє сили й значення рідної мови і не працює для збільшення культури її, не скоро стане свідомою нацією.”; “Мова – то серце народу. Гине мова – гине й народ” [10, с. 8 – 10] – підсумовує свої роздуми визначний український вчений.

Втрата рідної мови для окремого індивіда означає, що з його культури випав той пласт, який своїм корінням сягає у глибину століть. Разом з тим з його свідомості випали символи світосприйняття, що склалися протягом довгої історії нації і стали її відмінними рисами. Людина, вихована в іншомовному середовищі, не може стати свідомим громадянином, носієм і творцем культури свого народу. Забуваючи рідну мову, вона втрачає духовний зв'язок не тільки з родом, але й з усім своїм народом. Така людина стає безбатченком, духовним емігрантом навіть на рідній землі, перекотиполем, для якого рідний край там, де більший шмат ковбаси. Разом з мовою вона втрачає національну самосвідомість та національну гордість, стає байдужою до власної державності. Вона втрачає життєво важливу психічну константу у своєму житті і стає морально скаліченою, бо для неї немає

нічого святого. Будучи формою об'єктивації людської думки, мова забезпечує творчий процес у науковій та мистецькій діяльності. Тому майбутня інтелігенція, зокрема й технічна, повинна зрозуміти, що незнання української мови, як слушно зауважує М. Брайчевський, є ознакою фахової непридатності [5, с. 5]. Оскільки сьогодні українській мові конституційно надано статус державної, її мусять застосовувати у всіх сферах суспільного життя: у державних установах, на підприємствах, в культурних закладах, торгівлі, громадському харчуванні тощо. Тому особи, що не володіють задовільно українською мовою, не можуть розраховувати на працевлаштування у згаданих установах. Чим вища сфера застосування національної мови у всіх ділянках суспільного життя, тим вагоміший культуротворчий потенціал народу, тим вищий його духовний розквіт. Витіснення ж національної мови на периферію суспільного життя руйнує цілісність національної культури та сприяє денационалізації народу. Це виразно простежується у випадку з українською мовою. Проте слід зауважити, що збереження національної культури не завжди перебуває у прямій залежності від долі мови. Так, ірландський народ майже втратив свою рідну мову, але зберіг національну культуру. Правда, у Конституції Ірландії записано, що ірландській мові як національній надається статус першої офіційної мови, а англійська вважається другою офіційною мовою. Обов'язковим також є вивчення ірландської мови у школах. Однак кожен, хто побуває у Дубліні, почує тільки англійську мову. Ні владна верхівка, ні пересічні громадяни після багатьох віків колоніального панування не поспішають повернутися до національних джерел і користуються другою офіційною мовою.

Чи не такого статусу, який має ірландська мова в Ірландії бажають “захисники” прав людини для української мови в Україні? Адже й так 3/5, якщо не більше, інформаційного простору України захоплено російською мовою. На більшій частині території України російська мова фактично є панівною і посідає місце державної.

Мова ж корінної національної більшості, яка має всі права бути основним комунікативним, інформаційним та культуротворчим засобом на всіх теренах держави, на більшій частині її території практично зведена до того стану, в якому в інших країнах перебувають мови національних меншин. Тому не російська, а українська мова потребує негайного державного захисту, створення умов для її нормального розвитку та державного функціонування. Пам'ятаймо: “Без такої свідомості нема нації, а без свідомої нації – нема державності...” [10, с. 2].

Суть етнозахисної функції, про яку, до речі, вперше згадує визначний український мислитель В.Липинський, полягає у тому, що культура забезпечує цілісність та самобутність нації, оберігає її від руйнівного впливу чужинецьких елементів, що мають, як правило, іноземне походження. Цю роль виконує система культурних вартостей, традицій та звичаїв. Механізм її дії спрямований на те, щоб не допустити переваги чужих елементів над національними, бо це неминуче ставить під загрозу національне життя народу взагалі. Все чуже немов заразний вірус, руйнує цілісний національний організм, нівелює його національну самобутність. А це своєю чергою знижує вироблений багатьма поколіннями віковичний імунітет до інших подібних хвороботворних вірусів.

Система традиційних культурних вартостей даного етносу надзвичайно консервативна. Тому все нове і незвичне сприймається з великою обережністю і недовірою, піддається прискіпливому аналізу. Приймається тільки те, що органічно доповнює національну культуру та сприяє її розвитку. Все, що не вписується у систему національних вартостей або може бути для них шкідливим, неминуче відкидається. Стабілізаційною

основою будь-якої національної культури є система звичаїв, традицій, обрядів, ритуалів, які виступають у ролі етнічних стереотипів. Це своєрідні цеглинки національної культури, що існують у формі стійких етнічних норм і принципів поведінки, так би мовити, її шаблонів, зразків, вироблених багатовіковим досвідом народу. Система традицій і звичаїв народу – це своєрідна колективна пам'ять, яка акумулює його культурний досвід.

Без традиційних механізмів не може існувати ніяка національна культура, бо Механізм їх дії, спрямований на збереження та само відтворення етнічного ядра культури, навіть у вкрай несприятливих умовах. Здатність до само відтворення своїх внутрішніх іманентних та функціональних зв'язків – необхідна умова життя та розвитку національної культури.

У цьому зв'язку традиції виконують подвійну функцію: з одного боку зберігають банк інформації, необхідної для відтворення самобутності етносу, а з іншого - регулюють рівень іноетнічних запозичень. Інакше кажучи, механізм дії системи етнічних стереотипів спрямований на те, щоб не допустити в культурі етносу переважання сторонніх компонентів. Тому від збереження власних традицій залежить не тільки доля національної культури, але й цілісність етносу, стабільність суспільства і держави.

Необачне втручання в систему етнічних цінностей веде до порушення внутрішніх зв'язків і негативно позначається на життєздатності етносу і його соціальних структур. Коли традиції раптом перериваються, коли руйнуються національні святині, тоді розривається органічний зв'язок культури народу з його історією, порушується спадкоємність у засвоєнні багатовікового колективного досвіду. Порушення тривалих зв'язків породжує “збої” у системі само відтворення культури веде до збіднення її структури і може призвести до її занепаду і навіть до загибелі. Українська культура - яскравий тому приклад.

Особливе значення для існування національних культур має рівновага між традиційним та новаторським. Залежно від співвідношення традиційного та новаторського в культурі вона може бути закритого та відкритого типів.

Суспільство, життєвий устрій якого ґрунтується на давно вироблених засадах культури, що передаються від одного покоління до іншого, прийнято називати традиційним або закритим. Звичаї, традиції, взаємини між людьми у такому суспільстві надзвичайно тривкі і закостенілі. Сама людина також підкоряється загальному порядку та зорієнтована на його збереження. Вищим законом такого суспільства є непорушність звичного способу життя, який становить найбільшу цінність.

До закритого і стійкого типу належать індійська, китайська, російська і вся мусульманська культури. Чому завмерла іранська культура XIV ст.? Чому крахом завершилось економічне піднесення в Ірані у 70 – 80-х роках, коли за темпами економічного розвитку Іран почав наздоганяти Японію? Причини слід шукати поза економічним чинником.

Мусульманські робітники та інженери були цілком здатними засвоїти вимоги сучасного виробництва. Але з сучасною технікою у життя мусульман увірвалася західна культура, яка виявилася несумісною з ісламським фундаменталізмом. Шок настав після демонстрації американського еротичного фільму. Внаслідок цього консервативний ісламський світогляд відкинув західну культуру і разом з нею західну модель економіки.

Прикладом відкритого і стійкого типу культури є Японія. В основі японської культури лежать надійні національні традиції, але вона також відкрита для запозичення досягнень інших культур і робить це не соромлячись. Саме у ролі культурно-національного чинника слід шукати причини так званого японського економічного дива.

Керуючись гаслом: “Японський дух плюс західна техніка”, японцям вдалося засвоїти технічні досягнення Заходу без шкоди для власної національної культури. Західну культуру

вони вдало трансформували через призму традиційних національних вартостей. Нові знання насамперед сприймалися інтелектуальною верхівкою японського суспільства, яка певним чином їх обробляла та коректувала. Після цього вони вже подавалися у звичній культурній упаковці. Це не тільки полегшувало їх сприйняття рештою народу, але й виключало можливість різкої ломки звичних стереотипів поведінки та мислення.

Українська культура належить до відкритого, але нестійкого типу.

Українському народові чужа зверхність до культур інших народів, він легко запозичував їх кращі здобутки. Проте багатовікове поневолення згубно позначилося на традиціях національної культури, не дало змоги їх зміцнити та розвинути. Тому традиційне та новаторське у нас не завжди органічно співіснують одне з іншим, і можуть взаємно протистояти. Прикладом можуть послужити модерні західні впливи з одного боку, а з іншого – тиск російської культури.

Але на відміну від японського суспільства інтелектуальна верхівка українського народу у цих складних умовах, на жаль, не може задовільно виконувати свою конструктивну місію. Залишаючись у своїй основній масі російськомовною, вона опинилася разом з тим поза межами національної культури рідного народу і не може плідно працювати на благо його культури. Виникла парадоксальна ситуація, коли народ та його провідники говорять різними мовами та орієнтуються на різні національні вартості. Поки в Україні буде існувати народ без національної верхівки, а інтелектуальна верхівка – без мови та культури титульного народу, доти буде передчасним говорити про завершену державницьку українську націю. Тому в умовах державотворення надзвичайної ваги набуває питання про національні кадри. Тільки національно свідомо та патріотично налаштована технічна інтелігенція здатна підняти з руїн розвалену економіку.

Духовне та національне відродження, що почалося в Україні, створює сприятливі умови для свідомого українського державотворення. Першочергове завдання, яке стоїть перед українською державою, якомога скоріше подолати економічну кризу, віднайти у цьому хиткому й підступному хаосі надійну точку опори для рішучого стрибка у майбутнє. Досвід передових країн свідчить, що такою опорою може стати орієнтація національного розвитку на кращі здобутки світової та вітчизняної культури. Вільне підприємництво може вивести національну економіку на передові рубежі НТП, якщо буде правильно враховане співвідношення між традиційними національними та загальнолюдськими вартостями, що дасть змогу виробити свою власну оригінальну модель національного розвитку, а не позичати її у кредит в “доброго дядечка” десь за кордоном.

Економічні реформи в Україні пробуксовують, оскільки не пов’язані із світом національних вартостей, не опираються на традиційні способи господарювання та менталітет народу. Успіх реформ може забезпечити тільки свідомо участь у їх реалізації всіх верств українського суспільства. Коли національне відродження стане справою найширших верств українського населення, можна розраховувати на значні зрушення у запровадженні реформ. Тому економічне піднесення неможливе без духовного та культурного відродження, без відродження національної культури.

Провідникам державних реформ в Україні слід чим скоріше відмовитися від культу так званої економічної ідеї та переорієнтувати внутрішню політику на пропаганду національної ідеї як потужної консолідуючої сили, здатної пробудити національну свідомість.

Потрібно також відмовитися від марксистської концепції культури, яка розглядала культуру як вторинне суспільне явище, що належить до надбудови і у всьому залежить від

економічного базису. Правда, ніби між іншим, сором'язливо визнавалося, що культура має відносну самостійність у своєму розвитку і навіть може чинити зворотній вплив на базис. Але це визнання принципово не міняли вихідної позиції, бо само собою розумілося, що цей зворотній вплив зовсім не істотний.

Слід відмовитися від застарілого ідеологічного кліше, що зміни в економічному базисі неодмінно ведуть до культурної перебудови, і тому економіка завжди мусить бути на першому плані. Історичний досвід свідчить, що стан культури не перебуває у прямій залежності від економічного розвитку суспільства. Росія та Німеччина у XIX ст. в економічному відношенні були відсталими країнами, але розвиток культури в них досяг набагато вищого рівня, ніж у передовій Англії чи Франції.

Більш того, бурхливий розвиток матеріального виробництва може завдати шкоди культурі. Хід подій у нашій країні спростував ще одне твердження марксизму про те, що разом з піднесенням матеріального життя людей на вищий щабель автоматично буде зростати рівень їх духовної культури. Гонитва за матеріальними благами та матеріальними вигодами веде до знецінення духовних вартостей, зменшення ролі моральних чинників у житті людей, зростання так би мовити “шкурної” споживацької психології і врешті решт веде до духовного зубожіння.

Звичайно, не слід впадати в іншу крайність і повністю заперечувати вплив матеріальних чинників на розвиток культури. Розвиток та функціонування культури, безумовно, залежить від рівня економічного розвитку, характеру суспільних відносин, соціально-політичного ладу, технічних засобів, побутових умов тощо. Все це належить до економічного базису і способу виробництва. Але, якщо розібратися, все це є не чим іншим, як різними формами людської культури, а саме: матеріальної культури. Отже, поняття економічного базису не несе якогось особливого смислового навантаження, а повністю збігається з поняттям матеріальної культури. Тому запровадження цього, досить невизначеного нмарксистського поняття, є зайвим ускладненням проблеми. Значно простіше ставити питання про взаємозв'язок і взаємовплив матеріальних і духовних чинників культури, їх ролі в житті суспільства та особливостей функціонування. Треба, зрештою зрозуміти, що культура не обмежується тільки культурно-мистецькою сферою, а обіймає всі сфери матеріальної та духовної діяльності, є чимось первинним, а не вторинним після економіки та політики. Саме вона визначає способи господарювання та форми політичного устроїв, стиль мислення та поведінки, характер світогляду та суспільних відносин, диктує ту чи іншу картину світу та систему вартостей. Успіх соціальних перетворень може бути забезпечений тоді, коли він опирається на міцний фундамент культурних традицій. Прикладом конструктивної ролі культури у суспільному житті може бути так зване “японське економічне диво”, про що вже йшлося вище. Невдача соціалістичного будівництва у нашій країні значною мірою зумовлена тим, що були порушені споконвічні традиції господарювання та багатівікові основи духовного життя.

У радянському суспільстві не тільки ретельно замовчувалося існування етнотворчої та етнозахисної функції культури, але й ставилися численні перепони для їх успішної реалізації. І це не дивно. Будь-який тоталітарний режим прагне ліквідувати все індивідуальне і специфічне, зокрема й національне. Але всі спроби уніфікувати культуру ганебно провалилися. Це переконливо довела також 300-літня історія поневолення українського народу. У тяжкі часи, коли нещадно нищилося і переслідувалося все національне, єдиною силою, яка підтримувала національну специфіку українського народу, була культура. І

тільки їй мусимо завдячувати, що народ наш вижив, зберіг у цілому свою національну окремішність. Це найкращим чином свідчить про важливість та дієвість етнотворчої та етнозахисної функції культури, надійність та ефективність її захисних механізмів.

1. *Культура українського народу*. – К., Либідь, 1994. 2. *Лекції з історії світової та вітчизняної культури*. – Львів: Світ, 1994. 3. *Теорія та історія світової та вітчизняної культури*. – Львів: Каменяр, 1992. 4. *Теорія та історія світової та вітчизняної культури*. – К.: Либідь, 1993. 5. *Брайчевський М. Нація і держава*. – К., 1993. – № 3. 6. *Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація*. – Дрогобич: Відродження, 1994. 7. *Косів М. Двоязичіє чи без'язичіє?* – Львів: Логос, 1999. 8. *Костенко Л. Гуманітарна аура нації, або дефект головного дзеркала*. – К.: Видав. дім “КМ Академія”, 1999. 9. *Масенко Л. Мова і політика*. – К.: Соняшник, 1999. 10. *Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. Рідномовний катехизис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів і широкого громадянства*. – К.: Обереги, 1994. 11. *Понумарьов А. Національна культура: версія етнографа // Наука і суспільство*. – 1991. – № 6.

УДК 215:378

З.І. Тіменик

Національний університет “Львівська політехніка”

РЕЛІГІЄЗНАВЧІ ЛЕКЦІЇ З ХРИСТІЯНСТВА І ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ

© Тіменик З.І., 2003

Йдеться про вплив релігієзнавчих лекцій з християнства на розвиток світогляду студентів.

In this article is saying about influence religional lectures of Christians in the development of students outlook.

Темою статті є висвітлення авторських спостережень щодо особливостей викладання лекційного матеріалу з християнства в контексті духовного виховання студентської молоді, враховуючи програми релігієзнавчого курсу. Теоретичне значення статті – прагнення систематизувати опрацьований матеріал, поєднавши його із теоретичною спадщиною інших дисциплін – філософії, богослов'я, історії, педагогіки, психології. Практичне значення – у спробі актуалізувати й поширити певний досвід засвоєння лекційного матеріалу в контексті конкретних реалій сучасного духовного буття України. Аналіз спеціальної літератури [3 – 5, 9 – 11] свідчить, що порушену автором проблематику висвітлено тільки частково, переважно в межах окремих назрілих проблем, тоді як комплексне опрацювання теми вимагає систематичного методу аналізу, зокрема маловисвітленою залишається спроба практичного поєднання язичницької і християнської спадщини при висвітленні феномену традиції, її сучасного розуміння з точки зору гармонії духовного буття.

Із відродженням української державності 1991-го року перед високою школою з усією гостротою постала проблема національного виховання студентської молоді [1].

У низці публікацій першочергово висувається проблема методологічного осмислення. “Ми маєм обґрунтувати насамперед методологію і логіку, суть і механізм утвердження